

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Articvlvs III. Vtrum in diuinis personis sit ordo naturæ. articul. 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

Lateranensis articulo praecedente disputatione prima citatis.

Item Concilium Nicaenum & Ephesinum: *Dicentes, inquit, erat (id est, dabatur tempus verum, aut imaginarium) quando non erat, aut non erat aequum fieri, aut creatum, aut convertibilem Filium Dei, hos tales anathematizat Catholica & Apostolica Ecclesia.* Praeterea de Spiritu sancto in Concilio Lugdunensi cap. *Fideli*, de summa Trinitate & fide Catholica lib. 6. haec habentur: *Fatemur quod Spiritus sanctus aeternaliter ex Patre & ex Filio procedit.* Er in Florentino, in literis sanctae unionis in decreto de processione Spiritus sancti: *Spiritus sanctus a Patre & Filio aeternaliter est.* Ut interim omittam pleraque alia testimonia.

Eandem conclusionem probat D. Thomas, quia, quod productum aliquod non sit coaeternum cum principio producente, non aliunde provenit, quam vel quia principium producit liberè, eaque ratione est in potestate illius eligere tempus futurum ad producendum, nec producere statim, vel quia principium non habet statim perfectam vim ad producendum, sed successu temporis illi advenit, quo pacto viuentia corruptioni obnoxia, non statim habent vim perfectam ad generandum sibi simile, sed progressionem temporis eis aduenit, vel denique quia productio non est tota simul, sed est successiva, ut calefactio, qua producitur ignis: qua de causa ignis productus esse nequit simul tempore cum igne producente: sed Pater aeternus non producit Filium liberè, sed naturaliter, ut quaestione praecedente articulo secundo ostensum est, statimque habet totam vim ad producendum Filium, alioquin quado eam non haberet, esset in potentia ad illam comparandam, ac proinde non esset actus purus, & productio, qua producitur Filium, non est successiva, alioquin vel Filius, vel Pater non esset actus purus: ergo Filius est coaeternus Patri. Idemque dicendum est de Spiritu sancto comparatione Patris & Filij: cum eadem prorsus ratio sit.

ARTICVLVS III.

Utrum in diuinis personis sit ordo naturae.

NOMINE ordinis naturae intelligitur hoc loco, ordo, qui non sit liber, ac proinde qui sit naturalis, ut distinguitur contra liberum. Ordo ergo originis, qui inter diuinas personas cernitur, videlicet quod Filius sit à Patre, & non è contrariò Pater à Filio, & quod Spiritus sanctus sit ab utroque, quatenus non est liber, sed ex natura rei, ac proinde naturalis, ut distinguitur contra liberum, appellatur ordo naturae: ut D. Thomas in corpore articuli, & in responsione ad tertium explicat. Eodemque modo sumit ordinem naturae Augustinus 3. lib. contra Maximinum, cap. 14. ubi: *Non genitorem, inquit, ab eo quem genuit, sed genitum à genitore mitti oportebat: verum hoc non est inaequalitas substantiae, sed ordo naturae, non quod alter prior esset altero, sed quod alter esset ab altero.* Haec Augustinus.

Est ergo D. Thomae conclusio hoc loco. Inter personas diuinas est ordo originis, qui iuxta sensum explicatum, ordo naturae dicitur, sine prioritate tamen aliqua. Hanc probat in hunc modum. Ordo semper dicitur per cōparationem ad aliquod principium: atque inde est, ut pro ratione diuersorum principiorum sint diuersi ordines. Per comparatio-

nem namque ad principium durationis dicitur ordo secundum durationem, per comparationem ad principium situs dicitur ordo secundum situm, & per comparationem ad principium causalitatis, dicitur ordo secundum causalitatem: cum ergo in diuinis sit principium originis, nempe Pater à quo est Filius, à Patreque & Filio sit Spiritus sanctus, consequens est, ut in diuinis sit ordo originis, qui, iuxta sensum explicatum, ordo naturae nuncupatur. Porro huiusmodi ordo in mutua habitudine ac relatione originis vnus personae ad aliam est positus: quod sit, ut non sit aliud, quam ipsamet relationes originis indistinctae. Atque hoc est, quod D. Thomas docere intendit in responsione ad primum.

Dubium est, utrum propter huiusmodi ordinem, qui inter personas diuinas cernitur, concedenda sit aliqua prioritas vnus ad aliam. Gregorius in 1. dist. 9. q. 1. & Gabriel ibidem quaest. 3. affirmant Patrem ex natura rei esse priorem origine quam Filium, & Patrem & Filium esse priores origine quam Spiritum sanctum: prioritatem verò Patris ad Filium non esse aliud, quam Patre esse id à quo est Filius, quippe cum id, à quo est alius, eo ipso quod ab eo est alius, sit prius eo quod est ex ipso. Simili modo dicunt, prioritatem Patris & Filij comparatione Spiritus sancti non esse aliud, quam tam Patrem quam Filium esse id, à quo est Spiritus sanctus, idque propter eandem rationem.

Scotus verò in 1. dist. 12. q. 2. & d. 28. & in 2. d. 1. q. 1. & quodlib. 4. ac aliis locis, non solum admittit prioritatem originis inter personas diuinas, sed etiā in eodem instanti temporis distinguit multa instantia naturae, & in eodem instanti naturae distinguit multa instantia originis, ut videre est in 2. loco citato. At namque in eodem instanti temporis, duratione reali indiuisibili, prius natura in instanti quodam naturae cognitionem diuinam terminari in essentiam diuinam tanquam in obiectum cognitum, & posterius natura in alio instanti naturae terminari in creaturas tanquam in obiectum etiam cognitum, rursumque in illo priori instanti naturae, prius origine in instanti quodam origine esse Patrem, & postea in quodam alio instanti origine esse Filium, & in quodam alio tertio esse Spiritum sanctum.

Scoti sententiam, quoad instantia haec naturae & originis, qua distinguit in eodem temporis puncto, impugnant Gregorius & Gabriel locis citatis, & plerique alij. Quamuis autem multi existimēt Scotum non aliud in re asserere voluisse, quam quod Gregorius & Gabriel asseruerunt, ut ipsamet multis in locis seipsum explicare videtur, dum affirmat, Patrem, verbi gratia, esse priorem origine, quam Filium in aliquo origine instanti, non esse aliud, quam Patrem esse à se, aut intelligere à se, Filium verò esse à Patre, atque intelligere per intellectionem sibi communicatam: attamen, praeterquam quod eiusmodi instantia commentitia videntur, vixque, aut ne vix quidem intelligi possint, hoc vnum admonēbo, Scotum multis in locis, dum loquitur de huiusmodi prioritate originis aut naturae, hac ratione argumentandi vti: *Ergo Pater (verbi gratia) in illo priori origine est, & nondum est Filius, aut in illo priori intelligi, & nondum intelligi Filius: quare constitutere videtur instans, prius in quo sit, aut intelligat Pater, & nondum sit, & intelligat Filius, quod nulla ratione; non solum in diuinis, sed etiam in rebus creatis est ferendum, quando aliquid dicitur prius natura alio solum quia causa illius, quo pacto homo dicitur prior natura sua facultate ad ridendum, aut ad intelligendum, & Scotus inde argumentatur,*

Utrum prioritas aliqua in personis diuinis sit admittenda. Greg. opinio.

Scoti sententia.

Reiciuntur Scoti instantia.

Natura ordo in diuinis quid.

Ordo originis que pacto sit in diuinis.

Natura prioritas quoad causalitatem in quo sit posita.

ergo in illo priori natura est homo, & nondum est sua facultas ad ridendum, aut ad intelligendum. Etenim cuiusmodi prioritas non est comparatione alicuius durationis, in qua sit vnu, & non sit aliud, quocumque modo duratio illa consideretur (in quo tamen videtur deceptus Scotus) sed in eo dumtaxat est posita, quod in ordine essendi vnum supponatur ad aliud, tamquam id a quo est, ac proinde id quod supponitur, censetur prius, non duratione, sed ordine essendi in eadem duratione, tamquam quippiam praequisitum ad aliud in ordine entium: quod inter modos prioritatis natura appellatur prioritas secundum causalitatem. Vnde Aristoteles in postpraedicamentis explicans cuiusmodi prioritatem, ait: *Quae ita priora sunt, conuertitur existendi consequentia cum eis, quibus dicuntur esse priora*, quasi non sit duratio instantive, in quo sit vnum, & non sit aliud, & tamen vnum esse causam alterius, quasi prioritas solum sit quoad ordinem essendi, quatenus scilicet esse vnius supponitur ad esse alterius, quod ex illo derivatur, estque ab illo tamquam a causa.

Ordo originis est inter personas diuinas, non tamen prioritas.

Prætermissa ergo hac opinione Scoti quoad cuiusmodi instantia, aduersus Gregorium, Gabrielem, & Scotum, quatenus conueniunt, Patrem ex natura rei esse priorem origine Filio, & Patrem & Filium esse priores origine Spiritu sancto, hanc statuamus conclusionem. Inter Patrem & Filium est ordo originis eius, a quo alius, & qui ab alio, non tamen prioritas aliqua ex natura rei. Rursus inter Patrem & Filium, in ratione vnius spiratoris, & Spiritum sanctum, est ordo originis, non tamen prioritas aliqua ex natura rei. Priorem partem, nempe quod sit ordo originis, omnes concedunt, ac propter eum ordinem in enumerandis personis diuinis dicimus, Patrem esse primam personam adorandissimam Trinitatis (iure namque optimo incipimus numerare à principio) Filium esse secundam, & Spiritum sanctum tertiam. Posteriores verò, quod scilicet non sit prioritas, affirmant D. Thomas hoc loco in corpore articuli, & in responsione ad secundum, Durandum in 1. dist. 9. q. 2. & d. 10. q. 2. & plerique alij, estque eadem sententia Augustini contra Maximinum loco citato. Probaturque potest primò ex illo Athanasij in symbolo: *In hac Trinitate nihil prius, aut posterius*: quod si ex natura rei esset prioritas aliqua inter personas diuinas, sanè numquam Athanasius absolute dixisset: *Nihil esse prius, aut posterius in Trinitate*, neque id vniquam Ecclesia approbasset. Secundò, si Pater ex natura rei esset prior Filio, aut id esset quoad esse absolutum, aut quoad esse respectiuum: non quoad esse absolutum, quandoquidem omne absolutum est idem prorsus numero in Patre & Filio, neque quoad esse respectiuum, siquidem quoad tale esse, Pater & Filius sese mutuo respiciunt, atque adeo natura, cognitione, ac denique omnibus modis sunt simul: ergo Pater ex natura rei non est prior Filio.

Obiectio.

Obiicies, in rebus creatis propterea causa est prior natura effectui, cum quo conuertitur existendi consequentia, quia causa est id, a quo est effectus: sed Pater aeternus est id, a quo est Filius: ergo prior erit Filio, saltem origine. Dicendum est, disparere esse rationem inter causam & effectum, & inter personas diuinas: causa namque quoad suum esse absolutum, est id, a quo est effectus quo ad suum etiam esse absolutum, idque per veram actionem, causalitatemque realem: & ob id esse absolutum cause præsupponitur ad esse absolutum effectus, tamquam id a quo est absolutum esse effectus: quod fit, vt inter

Solutio.

A causam, quoad esse absolutum, & effectum, quoad esse similiter absolutum, sit prioritas nature in rebus creatis, non verò inter causam & effectum quoad esse relatiuum, quo pacto sunt simul natura. In personis autem diuinis esse absolutum vnius non est id, a quo est esse absolutum alterius, neque vna persona est ab alia per actionem ac causalitatem, sed Pater, constitutus in esse relatiuo Patris, est id a quo est Filius constitutus in esse relatiuo Filij, esseque Filium à Patre, Patremque esse a quo est Filius, non est aliud, quam respectus ipsi paternitatis & filiationis significati per modum actionis, qui quidem respectus simul sunt natura, simulque resultant in Patre & Filio, vt quaest. 40. artic. 2. explicauimus, quod fit, vt esse Patris non supponatur ad esse Filij, ac proinde non sit prius origine quam esse Filij. Ad argumentum ergo dicendum est, idcirco causam esse priorem natura effectui, quia quoad suum esse absolutum per veram actionem causalitatemque realem est id, a quo est effectus: quo pacto Pater aeternus non est id a quo est Filius, sed per nudum respectum, per quem constituitur in esse Patris, quiseque est simul natura & cognitione cum respectu Filij.

B Interrogabit aliquis, vtrum Pater in diuinis, saltem nostro intelligendi more, sit prior Filio: Diuus Thomas hoc loco in responsione ad secundum affirmare videtur, Patrem nec nostro intelligendi more esse priorem filio: quippe cum Pater & Filius sese mutuo respiciant, correlatiua autem sint simul cognitione. Caietanus & Torres ad hunc articulum explicant D. Thomam, vt intelligatur, dummodo Pater & Filius apprehendantur conceptibus relatiuis, non verò si apprehendantur conceptibus absolutis, quoad modum concipiendi, vt si Pater concipiatur conceptu huius hypostasis, aut huius substantiae incommunicabilis: eo quippe modo apprehensus Pater, inquit, est prior nostro intelligendi more, quam generatio aeterna & quam Filius generis, vt quaest. 40. artic. 4. D. Thomas docuit. Et quidem ea videtur fuisse mens D. Thomae, quae plus consonat cum opinione Ferrariensis & Capreoli, quam cum opinione Bartholomaei Torres & Caietani, quas quaest. 40. artic. 2. disputat. 2. reuulimus: Nos verò, iuxta ea quae de constitutione diuinarum personarum eo loco diximus, planè arbitramur, si res concipiuntur, vt le habent in diuinis, in quibus generatio nec virtute distinguitur à paternitate, per quam Pater constituitur in esse Patris, sed ex natura rei est idem cum illa omnibus modis, vt ibidem copiose ostendimus, Patrem ne quidem nostro intelligendi more esse priorem Filio, sed omnibus modis esse simul cum illo.

C Thomas hoc loco in responsione ad secundum affirmare videtur, Patrem nec nostro intelligendi more esse priorem filio: quippe cum Pater & Filius sese mutuo respiciant, correlatiua autem sint simul cognitione. Caietanus & Torres ad hunc articulum explicant D. Thomam, vt intelligatur, dummodo Pater & Filius apprehendantur conceptibus relatiuis, non verò si apprehendantur conceptibus absolutis, quoad modum concipiendi, vt si Pater concipiatur conceptu huius hypostasis, aut huius substantiae incommunicabilis: eo quippe modo apprehensus Pater, inquit, est prior nostro intelligendi more, quam generatio aeterna & quam Filius generis, vt quaest. 40. artic. 4. D. Thomas docuit. Et quidem ea videtur fuisse mens D. Thomae, quae plus consonat cum opinione Ferrariensis & Capreoli, quam cum opinione Bartholomaei Torres & Caietani, quas quaest. 40. artic. 2. disputat. 2. reuulimus: Nos verò, iuxta ea quae de constitutione diuinarum personarum eo loco diximus, planè arbitramur, si res concipiuntur, vt le habent in diuinis, in quibus generatio nec virtute distinguitur à paternitate, per quam Pater constituitur in esse Patris, sed ex natura rei est idem cum illa omnibus modis, vt ibidem copiose ostendimus, Patrem ne quidem nostro intelligendi more esse priorem Filio, sed omnibus modis esse simul cum illo.

D Quo loco obserua, nos non negare in diuinis prioritatem nostro intelligendi more cum fundamento in re, tum inter intelligere diuinum & velle diuinum, quatenus volitio ex natura rei præsupponit intellectionem, tum etiam inter Patrem & Filium spectatos secundum esse Patris & Filij, & rationem spiratoris, ac Spiritus sancti, seu inter Patrem & Filium spectatos in ratione spiratoris & Spiritum sanctum: cum esse Patris & Filij consequantur intelligere, esse verò spiratoris, & spirati consequantur velle diuinum, quod præsupponit intelligere, prius nostro intelligendi more cum fundamento in re, est Patrem esse Patrem, & Filium esse Filium, quam vtrumque esse spiratorem, vt supra saepe explicauimus, atque adeo quam esse Spiritum sanctum, qui relatiue opponitur spiratori, quia spirator est. Quod itaque hoc loco negamus est: inter personas correlatiuas esse prioritatem aliquam, etiam nostro

nostro intelligendi mote, vt inter Patrem & Filium, aut inter spiratorem & Spiritum sanctum, idque si res, vt se habent in diuinis, concipiuntur.

ARTICVLVS IV.

Utrum filius sit equalis patri secundum magnitudinem.

DISPVTAVIT art. 2. de æqualitate quoad durationem, art. verò 3. de ordine diuinarum personarum, eò quòd ea disputatio cum disputatione de æqualitate durationis esset coniuncta, hoc autem articulo de æqualitate quoad perfectionem differit: In his namque, que non mole magna sunt, hoc est maius esse, quòd est melius esse, vt ait Augustinus 6. de Trinit. cap. 8. Conclusio affirmat, estque perspicua ex dictis articulo 1. Est etiam de fide, vt ex testimoniis ibidem citatis, est manifestum.

Conclusio affirmat.

Pater maior me est, vt à nonnullis exponatur.

Communior atque germana expeditio.

Circa responsonem ad primum argumentum D. Thomæ notandum est, nonnullos ex veteribus Patribus voluisse, illud Ioan. 1. 4. *Pater maior me est*, intelligendum esse de Christo, vt Filius Dei est, ita scilicet, vt quatenus Pater principium est Filij, Filiusque quæ Filius, à Patre accipit: & nõ è contrario, Pater dicatur maior Filio illa ratione, quæ appellatur maioritas autoritatis principij, subiungebant tamen iidem Patres, Filium nihilominus non esse minorem Patre, sed ei æqualem: eò quòd illi consubstantialis. Hanc rationem interpretandi illum locum, præter Hilarium relatum hoc loco à D. Th. qui idem etiam asserit lib. 9. & 10. de Trinitate, sequuntur Basilius sub finem primi libri aduersus Eunomium, & libro 4. Gregorius Nazianzenus oratione 35. & 36. Epiphanius in Anchorato, Concilium Sardicense in epistola, in qua explicatur fides sanctissimæ Trinitatis, ad finem, his verbis: *Constituimus unam Patris Filijque diuinitatem, neque quisquam negat Patrem Filio maiorem, non propter aliam essentiam, sed quia nomen Patris maius est Filio.* Damascenus 1. de fide Orthodoxa cap. 9. ad finem. Eandem expositionem non reiciunt Cyrillus lib. 2. Theauri cap. 3. Augustinus de fide & Symbolo cap. 9. Theophylactus in cap. 1. 4. Ioannis. Gregorius Bæricus in lib. de fide, quem librum inuenies in 8. tomo Bibliothecæ sanctorum Patrum, & Concilium Florentinum sessione 25. in principio.

Nihilominus communior, legitimæque expositio illius loci est, vt intelligatur de Christo, vt homo est. Ita illum exponit Athanasius in Symbolo ab Ecclesia in Concilio Florentino in instructione Armenorum approbato, illis verbis: *Æqualis Patri secundum diuinitatem, minor Patre secundum humanitatem.* Eodem modo cum exponunt Leo 1. epist. 95. ad Leonem Augustum c. 2. & in serm. 3. de Pentecoste prope finem. Concilium Hispanense secundum can. 13. Concilium Toletanum 11. in confessione fidei. Consonat satis Concilium Ephesinum in confessione fidei ad Nestorium missa. Eodem modo fatentur exponi posse optimè, imò & melius quàm priori modo, Basilius epistola 14. ad Cæsarios, Gregor. Nazianzenus orat. 36. citata, Greg. Bæricus vbi supra, & Theophylactus loco citato. Eodem modo exponitur ab Athanasio in disputatione contra Arium Laodiceæ habita, à Chrysofostomo homilia 8. in epistolam ad Hebræos in illa verba capitis 5. *Et consummata*, & à Hieronymo *Molima in D. Thom.*

A in Psalmum 143. à Cyrillo loco citato, & sub finem libri 5. Dialogorum de Trinitate, & lib. 10. in Ioanem cap. 9. Eodem modo multis egregiè probant fore exponendum Gregorius Nyssenus in fragmento orationis de Filij & Spiritus sancti diuinitate, quæ habetur 1. tomo Bibliothecæ Patrum. Augustinus loco citato & 1. libro de Trinitate capite 7. & capite 11. & in concione ad catechumenos contra Iudæos capite 8. libro 3. contra Maximum cap. 14. & ipse, vel quiuis alius, de Trinitate & vnitate Dei capite 2. Secundo etiam de Trinitate cap. 6. vbi obseruat in Scriptura sacra nusquam reperiri dictum Patrem aut Filium esse maiorem Spiritu sancto, qui ab eis procedit, sicut Filius à Patre. Vnde colligit illum locum Ioannis 1. 4. *Pater maior me est*, non esse intelligendum de Verbo: nam hoc modo idem esset dicendum de Spiritu sancto: sed de Christo, vt homo est. Adde Idacium Clarum lib. 3. aduersus Varimadum Ariarium vt habetur tom. 5. Bibliothecæ Patrum.

ARTICVLVS V.

Utrum Filius sit in Patre, & è conuerso.

CVM disputatione de æqualitate quoad perfectionem, coniuncta est aliquo modo quæstio proposita (sunt enim æquales perfectione pater & Filius ratione essentia, rationeque eiusdem vnus dicitur esse in alio, vt patebit) quæ causa est, cur eam excitet. D. Thomas hoc loco.

Conclusio affirmat. Et est de fide, vt patet ex illo Ioannis cap. 1. 4. *Ego in Patre, & Pater in me est.* Quo loco animaduerte, sicut si duo tota communicarent in eadem parte, dicerentur mutuo vnum esse in alio ratione partis, in qua communicarent, vt si Deus sua omnipotentia efficeret, vt eadem anima rationalis informaret duas materias inter se diuisas, duo tota, quæ tunc resisterent, ita haberent, vt verè diceretur esse vnum in alio, ratione animæ rationalis: sic etiam maiori cum ratione, cum personæ diuinæ, non solum communicent in eadem numero essentia diuina, sed cum illa sint idem profus ex natura rei, verè dices, esse singulas in aliis singulis, Patrem scilicet in Filio, Filium in Patre, & Spiritum sanctum esse in Patre & Filio, & è contrario Patrem & Filium in Spiritu sancto. Atque hoc est quod, iuxta communem expositionem Sanctorum, Christus illis verbis Ioannis 14. voluit significare.

Filius est in Patre & è contrario.

D. Thomas hoc loco duos alios modos addit, quibus quodammodo Pater dicitur esse in Filio, & Filius in Patre. Vnus est quoad relationes, quibus se inuicem respiciunt: cum enim vnū relatiuū sit de intellectu alterius, sanè vnūquodque eorum ea ratione quodammodo dicitur esse in alio quoad intellectum. Alter verò est quatenus Verbum procedit per productionem immanentem, ac proinde manet, & est in Patre dicente & producente Verbum: & Pater etiam quodammodo manet in Verbo tamquam res dicta in verbo quo dicitur.

Illud admonuerim, vt aliquid dicatur esse in aliquo, necessariam esse distinctionem aliquam inter vtrumque, & ob id verè dici, quod essentia sit in Patre, quia ab eo distinguitur nostro concipiendi modo ac virtute, tamquam quippiam inclusum ab includente. Similiter etiam Filius ratione essentia dicitur esse in Patre, quia ab eo distinguitur realiter. At verò Filius non dicitur esse in se ipso

U ratione